

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Katowicach

LKA.410.023.03.2019

Pan
Janusz Gałkowski
Prezes Zarządu
Spółka Restrukturyzacji Kopalń S.A. w Bytomiu
ul. Strzelców Bytomskich 207 41-914 Bytom

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Zmienione zgodnie z treścią uchwały nr KPK-KPO.443.227.2019
Komisji Rozstrzygającej w Najwyższej Izbie Kontroli z dnia 17 lutego 2020 r.

P/19/071 – Wyплаты świadczenia rekompensacyjnego z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka
kontrolowana

Spółka Restrukturyzacji Kopalń S.A. w Bytomiu¹, ul. Strzelców Bytomskich 207
41-914 Bytom

Kierownik jednostki
kontrolowanej

Janusz Gałkowski, Prezes Zarządu Spółki, od 29 października 2018 r.

W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili:

- Jacek Szuścik, Wiceprezes Zarządu Spółki ds. Likwidacji Kopalń i Ochrony Środowiska, od 22 września do 28 października 2018 r.;
- Tomasz Cudny, Prezes Zarządu Spółki, od 22 czerwca 2017 r. do 21 września 2018 r.

(dowód: akta kontroli str. 7 – 18)

Zakres przedmiotowy
kontroli

1. Zapewnienie i rozliczenie środków na wypłaty świadczenia rekompensacyjnego.
2. Udostępnianie informacji dotyczących ubiegania się o świadczenie rekompensacyjne.
3. Realizacja wypłat świadczenia rekompensacyjnego.

Okres objęty kontrolą

Lata 2017–2019 (do 30 września 2019 r.)

Podstawa prawna
podjęcia kontroli

Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli²

Jednostka
przeprowadzająca
kontrolę

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach

Kontrolerzy

1. Kinga Kołodziejczyk, inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/190/2019 z 5 sierpnia 2019 r.
2. Witold Wilk, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/198/2019 z 19 sierpnia 2019 r.
3. Tatiana Choroba-Niesłony, doradca prawny, upoważnienie do kontroli nr LKA/213/2019 z 4 września 2019 r.

(akta kontroli str. 1 – 6)

¹ Dalej: Spółka.

² Dz.U. z 2019 r. poz. 489 ze zm. Dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W latach 2017–2019 Spółka pozyskała od Ministra Energii środki dotacji z budżetu państwa na finansowanie wypłat świadczenia rekompensacyjnego w czasie umożliwiającym terminową realizację tego zadania oraz zgodnie z obowiązującymi przepisami, jak również prawidłowo rozliczyła środki otrzymane na ten cel.

W odpowiednim czasie i formie Spółka udostępniła osobom uprawnionym do rekompensaty informacje dotyczące ubiegania się o świadczenie rekompensacyjne.

W większości przypadków objęte badaniem rekompensaty zostały wypłacone osobom uprawnionym, w odpowiedniej formie i prawidłowej wysokości, a odmowy wydano osobom nieuprawnionym, dochowując formy pisemnej, z podaniem przyczyn odmowy i informacji o prawie do odwołania się do sądu.

Stwierdzono jednak, że jedną rekompensatę (0,5% badanych prób rekompensat) w kwocie 10,0 tys. zł wypłacono osobie nieuprawnionej w świetle art. 2 ust. 1 pkt 1 lit. c ustawy z dnia 23 listopada 2018 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górniczego⁴. Dwie rekompensaty (1,0% badanych prób rekompensat) w łącznej kwocie 20,0 tys. zł wypłacono, pomimo że wnioskodawca nieterminowo przedłożył wymagane dokumenty, co w myśl art. 5 ust. 7 pkt 2 ustawy z 2018 r. winno skutkować odmową wypłaty rekompensaty (jeden przypadek) oraz pomimo że nie wezwano wnioskodawcy do uzupełnienia braku w treści wymaganego oświadczenia, do czego zobowiązywał art. 5 ust. 5 ustawy z dnia 12 października 2017 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla⁵ (jeden przypadek). W 23 przypadkach (11,8% badanych prób rekompensat) nie udokumentowano wezwań kierowanych do wnioskodawców na podstawie powyższego przepisu. W 10 przypadkach (16,4% wypłat rekompensat zwróconych na rachunek Spółki), wskutek błędów popełnionych przez osoby weryfikujące wnioski, dziewięciu wnioskodawców otrzymało rekompensaty w łącznej kwocie 90,0 tys. zł ze zwłoką od 36 do 100 dni, a jeden nie otrzymał rekompensaty, z uwagi na brak możliwości skontaktowania się z wnioskodawcą.

Stwierdzono również, że na podstawie ustawy z 2017 r. rozpatrzono 3 191 (1,6% ogółu) wniosków o wypłatę rekompensaty, pomimo że nie zostały złożone w terminie określonym w art. 5 ust. 1 w zw. z art. 15 ustawy z 2017 r. (złożono je w dniach od 15 do 18 listopada 2017 r.) i w rezultacie, ze środków dotacji wypłacono świadczenie rekompensacyjne w łącznej kwocie 29 805,0 tys. zł. Równocześnie nie wypłacono⁶ rekompensat 700 wnioskodawcom, którzy również złożyli wnioski po ustawowym terminie (po 18 listopada 2017 r.), co wskazuje na nierówne traktowanie wnioskodawców.

W wyniku badania prób wniosków, których złożenie nie skutkowało wypłaceniem rekompensat ustalono, że w siedmiu przypadkach (20,0%) rekompensat nie wypłacono do 31 marca 2018 r., pomimo że osoby uprawnione uzupełniły wymagane dokumenty, a w 15 przypadkach (42,9%) nie przechowywano kopii wydanych odmów, czym naruszono § 8 umowy o przekazanie dotacji z 9 stycznia 2018 r.

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Dz.U. z 2019 r. poz. 29. Dalej: ustawa z 2018 r.

⁵ Dz.U. poz. 1971. Dalej: ustawa z 2017 r.

⁶ Na podstawie ustawy z 2017 r.

W 572 przypadkach (2,6% wszystkich odmów wydanych na podstawie art. 5 ust. 9 ustawy z 2017 r.) Spółka odmawiając wdowom/sierotom wypłaty świadczenia rekompensacyjnego powołała się na niespełnienie wymogów, które nie wynikały z przepisów ustawy z 2017 r.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej⁷ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Zapewnienie i rozliczenie środków na wypłaty świadczenia rekompensacyjnego

Opis stanu faktycznego

1.1. Spółka bez zbędnej zwłoki podejmowała działania w celu zapewnienia środków na wypłatę świadczenia rekompensacyjnego, tj.:

- w 2017 r. wniosek o przyznanie dotacji przekazała do Ministerstwa Energii i Agencji Rozwoju Przemysłu S.A.⁸ 6 grudnia 2017 r. (pięć dni po otrzymaniu z Ministerstwa Energii wzoru tego wniosku, stanowiącego załącznik do *Procedur* na 2017 r.⁹), jego korektę – 8 grudnia 2017 r., wniosek o przekazanie środków – 12 grudnia 2017 r. (jeden dzień po zawarciu z Ministrem Energii umowy z dnia 11 grudnia 2017 r. o przekazanie dotacji na 2017 r.), a środki dotacji otrzymała 14 grudnia 2017 r.;
- w 2018 r. wniosek o przyznanie dotacji przekazała do Ministerstwa Energii i ARP S.A. 5 stycznia 2018 r. (w dniu otrzymania z Ministerstwa Energii wzoru tego wniosku, stanowiącego załącznik do *Procedur* na 2018 r.¹⁰), wniosek o przekazanie środków – 10 stycznia 2018 r. (jeden dzień po zawarciu z Ministrem Energii umowy z dnia 9 stycznia 2018 r. o przekazanie dotacji na 2018 r.), a środki dotacji otrzymała w tym samym dniu;
- w 2019 r. wniosek o przyznanie dotacji (odrębny wniosek o przekazanie środków nie był wymagany) przekazała do Ministerstwa Energii i ARP S.A.:
 - na lipiec 2019 r. – 26 czerwca 2019 r. (siedem dni po otrzymaniu z Ministerstwa Energii wzoru tego wniosku, stanowiącego załącznik do *Procedur* na 2019 r.¹¹), a środki dotacji otrzymała 5 lipca 2019 r. (jeden dzień po zawarciu z Ministrem Energii umowy z dnia 4 lipca 2019 r. o przekazanie dotacji na 2019 r.);
 - na sierpień 2019 r. – 5 sierpnia 2019 r., a środki dotacji otrzymała 27 września 2019 r. (w dniu zawarcia aneksu do umowy z dnia 4 lipca

⁷ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁸ Podmiot, któremu Minister Energii zlecił monitorowanie wykorzystania dotacji. Dalej: ARP S.A.

⁹ Procedury wnioskowania oraz monitorowania i rozliczania dotacji budżetowej przeznaczonej na finansowanie świadczenia rekompensacyjnego zgodnie z ustawą z dnia 12 października 2017 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla (Dz.U. z 2017 r. poz. 1971), zatwierdzone przez Ministra Energii w dniu 30 listopada 2017 r.

¹⁰ Procedury wnioskowania oraz monitorowania i rozliczania dotacji budżetowej przeznaczonej na finansowanie świadczenia rekompensacyjnego zgodnie z ustawą z dnia 12 października 2017 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla (Dz.U. z 2017 r. poz. 1971), zatwierdzone przez Ministra Energii w dniu 9 stycznia 2018 r.

¹¹ Procedury wnioskowania oraz monitorowania i rozliczania dotacji budżetowej przeznaczonej na finansowanie świadczenia rekompensacyjnego na podstawie ustawy z dnia 23 listopada 2018 r. o świadczeniu rekompensacyjnym z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla oraz z tytułu zaprzestania pobierania bezpłatnego węgla przez osoby niebędące pracownikami przedsiębiorstwa górnictwa (Dz.U. z 2019 r. poz. 29), zatwierdzone przez Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Energii w dniu 19 czerwca 2019 r.

2019 r. o przekazanie dotacji na 2019 r., w którym zwiększono dotację o wnioskowaną na sierpień kwotę);

– na wrzesień 2019 r. – 10 września 2019 r.

Powyższe wnioski sporządzono według wzorów otrzymanych z Ministerstwa Energii.

We wnioskach o przyznanie dotacji podano informacje wymagane w art. 6 ust. 3 ustawy z 2017 r. (wnioski złożone w latach 2017–2018) i art. 7 ust. 3 ustawy z 2018 r. (wnioski złożone w 2019 r.)¹², m.in. liczbę osób uprawnionych, którym ma być wypłacona rekompensata oraz kwotę dotacji.

(akta kontroli str. 19 – 115, 172 – 218)

We wniosku Spółki o przyznanie dotacji przekazany 8 grudnia 2017 r. wykazano 147 590¹³ osób uprawnionych (77,8% liczby wnioskodawców, którzy w ustawowym terminie złożyli wnioski o wypłatę rekompensaty) i zawnioskowano o 1.475.900,0 tys. zł dotacji. Z uwagi na fakt, że obowiązujące przepisy i *Procedury* nie precyzowały sposobu (zasad) jej obliczenia, w sytuacji gdy proces weryfikacji wniosków o wypłatę rekompensaty nie został zakończony, liczbę osób uprawnionych określono w oparciu o bazy danych w Centralnym Systemie Socjalnym¹⁴, w których w okresie wnioskowania o przyznanie dotacji na 2017 r. widniało 221 948 osób. Jak wyjaśniła Kierownik Działu ds. Socjalnych, w bazy danych obejmowały również osoby nieuprawnione do rekompensaty w myśl przepisów ustawy z 2017 r., tj. posiadających ustalone prawo do emerytury od 2015 r., korzystających ze świadczenia przedemerytalnego, wdowy i sieroty po pracownikach przedsiębiorstwa górniczego, pracowników Spółki.

(akta kontroli str. 91 – 98, 116 – 126)

We wniosku Spółki o przyznanie dotacji przekazany 5 stycznia 2018 r. wykazano 37 928 osób uprawnionych (85,2% liczby wnioskodawców, którzy w ustawowym terminie złożyli wnioski o wypłatę rekompensaty pomniejszonej o liczbę rekompensat wypłaconych w 2017 r.¹⁵) i zawnioskowano o 379.280,0 tys. zł dotacji. W tym dniu w dalszym ciągu trwał proces weryfikacji wniosków o wypłatę rekompensaty. W pierwszej kolejności bowiem wypłacano rekompensaty gdy uprawnienie wnioskodawców nie budziło wątpliwości, a rozstrzygnięcie bardziej skomplikowanych przypadków (w szczególności gdy stwierdzono braki w przedłożonych dokumentach), miało miejsce po dniu 5 stycznia 2018 r.

(akta kontroli str. 99 – 102, 219 – 224, 402)

W umowach o przekazanie dotacji zawartych z Ministrem Energii w dniach 11 grudnia 2017 r. i 9 stycznia 2018 r. w całości uwzględniono wnioskowane kwoty.

(akta kontroli str. 173, 179)

¹² Wymagana informacja o adresie Spółki była zawarta w piśmie przewodnim.

¹³ Liczba osób uprawnionych po korekcie. We wniosku o przekazanie dotacji z 6 grudnia 2017 r. wykazano 164 530 osób i kwotę dotacji w wysokości 1.645.300,0 tys. zł.

¹⁴ Dalej: CSS. Bazy danych w CSS zawierały informacje o osobach, które ostatni raz pobierały deputat węglowy:

- z KW S.A. na koniec 2014 r.;
- z KHW S.A. na koniec 2014 r. – dane przekazane do Spółki w pliku Excel w 2017 r. i wprowadzone przez nią do CSS;
- z KWK KJ sp. z o.o. na koniec 2011 r. (emeryci i renciści) i na koniec 2010 r. (wdowy i sieroty) – dane przekazane do Spółki w pliku Excel w 2017 r. i wprowadzone przez nią do CSS.

¹⁵ Według zestawienia Rozliczenie przyznanej dotacji budżetowej otrzymanej w 2017 roku (...)

Pomimo że według *Procedur* przekazanych przez Ministra Energii wnioskowanie o przekazanie środków dotacji winno następować „w oparciu o pozytywnie zweryfikowane indywidualne wnioski uprawnionych” (co wskazywało, na to że podczas trwającej weryfikacji wniosków o wypłatę rekompensaty, wniosków o przekazanie środków będzie więcej niż jeden), w umowach o przekazanie dotacji z 11 grudnia 2017 r. i 9 stycznia 2018 r. postanowiono, że dotacja będzie wypłacona jednorazowo. W dniu 12 grudnia 2017 r., zgodnie z zaleceniem ARP S.A.¹⁶, Spółka zawnioskowała o przekazanie pełnej kwoty określonej we wniosku o przyznanie dotacji i umowie z dnia 11 grudnia 2017 r. (1.475.900,0 tys. zł dla 147 590 osób uprawnionych). W dniu 10 stycznia 2018 r., Spółka zawnioskowała o przekazanie pełnej kwoty określonej we wniosku o przyznanie dotacji i umowie z 9 stycznia 2018 r. (379.280,0 tys. zł dla 37 928 osób uprawnionych). Minister Energii wypłacił powyższe kwoty w całości, zgodnie z postanowieniem zawartym w ww. umowach o jednorazowej wypłacie dotacji. W rezultacie Spółka na koniec 2017 r. i I kwartału 2018 r. wypłaciła rekompensaty odpowiednio 98,3%¹⁷ i 66,1%¹⁸ osób objętych wnioskami o przekazanie środków.

(akta kontroli str. 20 – 40, 44 – 65, 91 – 102, 172 – 183, 196 – 212, 219 – 224, 254 – 257, 1773 – 1774)

W dniach 26 czerwca, 5 sierpnia i 10 września 2019 r. Spółka przekazała do Ministerstwa Energii i ARP S.A. wnioski o przyznanie dotacji w oparciu o pozytywnie zweryfikowane wnioski o wypłatę rekompensaty: na lipiec – dla 3 601 osób uprawnionych (35.820,0 tys. zł), na sierpień – dla 2 855 osób uprawnionych (20.162,7 tys. zł) i na wrzesień – dla 89 osób uprawnionych (793,3 tys. zł). Wnioskowane na lipiec i sierpień 2019 r. kwoty zostały w całości uwzględnione w umowie o przekazanie dotacji z 4 lipca 2019 r. (aneksowanej 27 września 2019 r.) i wypłacone przez Ministra Energii.

(akta kontroli str. 103 – 115, 184 – 195, 213 – 218)

Spółka, zgodnie z umowami o przekazanie dotacji na 2017 r., 2018 r. i 2019 r., oraz *Procedurami* otrzymanymi z Ministerstwa Energii, posiadała wyodrębnione rachunki bankowe przeznaczone na środki dotacji na finansowanie wypłaty świadczenia rekompensacyjnego dla emerytów i rencistów oraz wdowy i sieroty po emerytach i rencistach z następujących przedsiębiorstw górniczych: Katowicki Holding Węglowy S.A.¹⁹, Kompania Węglowa S.A.²⁰ i Kopalnia Węgla Kamiennego Kazimierz – Juliusz sp. z o.o.²¹ (odrębny rachunek dla każdego przedsiębiorstwa w danym roku).

(akta kontroli str. 129 – 171)

1.2. W okresie objętym kontrolą dla każdego roku prowadzono wyodrębnioną ewidencję księgową środków otrzymanych z dotacji oraz wydatków dokonywanych z tych środków, zgodnie z art. 152 ust. 1 ustawy z 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych²² i z *Procedurami*.

(akta kontroli str. 25, 49, 74, 536 – 542)

¹⁶ W mailu z 8 grudnia 2012 r. poinformowano, że „...nie będzie możliwości drugiego wnioskowania...” i należy „...wysłać wniosek o dotację na pełną kwotę...”.

¹⁷ Według zestawienia Rozliczenie przyznanej dotacji budżetowej otrzymanej w 2017 roku (...).

¹⁸ Według zestawienia Rozliczenie przyznanej dotacji budżetowej otrzymanej w styczniu 2018 roku (...).

¹⁹ Dalej: KHW S.A..

²⁰ Dalej: KW S.A.

²¹ Dalej: KWK KJ sp. z o.o.

²² Dz.U. z 2019 r. poz. 869, ze zm.

Spółka przekazała do Ministerstwa Energii i ARP S.A. zestawienia (według wzorów i w terminach określonych w *Procedurach*), zawierające dane o otrzymanych w 2017 r., 2018 r. i 2019 r. (stan na koniec sierpnia) kwotach dotacji oraz rozliczenie wydatkowanych kwot tych dotacji, spełniając wymogi określone w art. 7 ustawy z 2017 r.

Kwoty otrzymane i wykorzystane przedstawione w powyższych zestawieniach były zgodne z danymi wynikającymi z wyciągów bankowych dotyczących rachunków bankowych wyodrębnionych dla dotacji na wypłaty świadczenia rekompensacyjnego.

(akta kontroli str. 20 – 90, 219 – 269, 536 – 558, 1757 – 1772)

Środki niewykorzystane według stanu na koniec 2017 r. (w tym z uwagi na zwroty rekompensat do Spółki²³) w kwocie 25.283,3 tys. zł zwrócono na rachunek Ministerstwa Energii (zwrot z 11 stycznia 2018 r.) w terminie określonym w umowie o przekazanie dotacji z 11 grudnia 2017 r. (do 15 stycznia 2018 r.). Środki z tytułu zwrotów rekompensat do Spółki dokonanych po 31 grudnia 2017 r. przekazano na rachunek Ministerstwa Energii w łącznej kwocie 1.855,0 tys. zł, z tego 1.450,0 tys. zł w terminie określonym w umowie o przekazanie dotacji z 11 grudnia 2017 r. (zwroty z 11, 12 i 15 stycznia 2018 r.), a 405,0 tys. zł (stan na 30 września 2019 r.) – po tym terminie, wraz z odsetkami (zwroty w okresie od 6 lutego do 9 listopada 2018 r. oraz w dniu 13 maja 2019 r.).

Środki niewykorzystane według stanu na koniec I kwartału 2018 r. (w tym z uwagi na zwroty rekompensat do Spółki) w kwocie 130.986,7 tys. zł zwrócono na rachunek Ministerstwa Energii (zwrot z 13 kwietnia 2018 r.) w terminie określonym w umowie o przekazanie dotacji z 9 stycznia 2018 r. (do 15 kwietnia 2018 r.). Środki z tytułu zwrotów rekompensat do Spółki dokonanych po 31 marca 2018 r. przekazano na rachunek Ministerstwa Energii w łącznej kwocie 25,0 tys. zł (stan na 30 września 2019 r.). po terminie określonym w umowie o przekazanie dotacji z 9 stycznia 2018 r., wraz z odsetkami r. (zwroty z 20 kwietnia i 23 listopada 2018 r.).

Spółka przekazała również na rachunek o Ministerstwa Energii, zgodnie z umowami o przekazanie dotacji z 11 grudnia 2017 r. i 9 stycznia 2018 r., odsetki z tytułu oprocentowania środków znajdujących się na rachunkach bankowych w kwotach odpowiednio 58,3 tys. zł i 69,3 tys. zł.

W sytuacji gdy w umowie o przekazanie dotacji z 4 lipca 2019 r. termin zwrotu niewykorzystanej w terminie do 31 grudnia 2019 r. dotacji określono na 15 dni od dnia wykonania zadania, na rachunek Ministerstwa Energii zwrócono łącznie 90,0 tys. zł (stan na 30 września 2019 r., zwroty w okresie od 9 lipca do 17 września 2019 r.) z tytułu zwrotów rekompensat do Spółki.

(akta kontroli str. 172 – 195, 219 – 395)

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działania Spółki w badanym obszarze.

²³ Spowodowane m.in.: niepodjęciem w terminie środków prawidłowo przesłanych przekazem pocztowym (w tym z uwagi na śmierć wnioskodawcy), błędami popełnianymi przez wnioskodawców we wnioskach o wypłatę rekompensaty (dotyczącymi numeru rachunku bankowego lub adresu zamieszkania wskazanymi) oraz błędami popełnianymi przez pracowników Spółki w czynnościach związanych z realizacją wypłat świadczenia (dotyczącymi nr rachunku bankowego, adresu zamieszkania lub kwoty rekompensaty).

OBSZAR**2. Udostępnianie informacji dotyczących ubiegania się o świadczenie rekompensacyjne**

Opis stanu faktycznego

W związku z uchwaleniem ustawy z 2017 r., a następnie ustawy z 2018 r., na stronie internetowej Spółki zamieszczono, odpowiednio w dniach 24 października 2017 r. i 8 stycznia 2019 r., informacje o:

- osobach uprawnionych do rekompensaty, określonych w art. 2 pkt 1 ustawy z 2017 r. oraz art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy z 2018 r.;
- terminie oraz miejscach składania wniosku o wypłatę rekompensaty (w 2017 r. wyznaczono 24²⁴, a w 2019 r. – sześć punktów obsługi klienta²⁵), stosownie do art. 5 ust. 1 ustawy z 2017 r. oraz art. 5 ust. 1 ustawy z 2018 r.);
- dokumentach, które należy złożyć, wymaganych w art. 5 ust. 1-3 ustawy z 2017 r. oraz art. 5 ust. 1-5 ustawy z 2018 r., w szczególności zrealizowano obowiązek, określony w art. 14 ustawy z 2017 r., zamieszczenia na stronie internetowej Spółki, z dniem wejścia w życie tej ustawy (24 października 2017 r.), wzoru wniosku o wypłatę rekompensaty i wzoru oświadczenia, o którym mowa w art. 5 ust. 3 pkt 2 ww. ustawy.

W okresach składania wniosków o wypłatę rekompensaty na podstawie ustawy z 2017 r. i ustawy z 2018 r., Spółka przeprowadziła również kampanię informacyjną, w prasie²⁶ i regionalnych rozgłoszeniach radiowych²⁷ (ogłoszenia o możliwości składania przez osoby uprawnione wniosków o wypłatę rekompensaty w wyznaczonych punktach przyjęć). Ponadto, w celu informowania osób zainteresowanych wypłatą świadczenia rekompensacyjnego, Spółka uruchomiła infolinię.

Powyższe informacje były kompletne i udostępniono je w czasie umożliwiającym osobom uprawnionym terminowe złożenie wniosku o wypłatę rekompensaty.

(akta kontroli str. 41 – 43, 420 – 553)

Wnioskodawców, którym odmówiono wypłaty rekompensaty informowano o uprawnieniu określonym w art. 5 ust. 10 ustawy z 2017 r. i art. 5 ust. 9 ustawy z 2018 r., do odwołania się, w terminie 14 dni od otrzymania odmowy, do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych.

(akta kontroli str. 776 – 783)

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działania Spółki w badanym obszarze.

OBSZAR**3. Realizacja wypłat świadczenia rekompensacyjnego**

Opis stanu faktycznego

3.1. Na podstawie przepisów ustawy z 2017 r. do Spółki wpłynęło 193 498 wniosków o wypłatę rekompensaty (w tym 3 891 po terminie określonym w art. 5 ust. 1 w zw. Z art. 15 ustawy z 2017 r., tj. po 14 listopada 2017 r.), z których: w 170 193 przypadkach zatwierdzono do wypłaty rekompensatę, w 21 874 przypadkach wydano odmowę wypłaty rekompensaty, w 733 przypadkach pozostawiono wniosek bez rozpoznania (z tego w 700 – z uwagi na jego nieterminowe złożenie i w 33 –

²⁴ Od października do grudnia 2017 r. weryfikacją wniosków zajmowało się 120 osób, a od stycznia do marca 2018 r. – 60 osób (oddelegowanych z komórek organizacyjnych Spółki oraz przyjętych na podstawie umowy zlecenia).

²⁵ Weryfikacją wniosków zajmowało się 21 pracowników Spółki.

²⁶ W 2017 r.: Dziennik Zachodni, Trybuna Górnicza, Nowiny Zabrzeńskie, Życie Bytomskie. W 2019 r.: Rzeczpospolita, Gość Niedzielny, Dziennik Zachodni, Życie Bytomskie, Nowiny, Głos Zabrze i Rudy Śl.

²⁷ W 2017 r. i 2019 r.: emisja spotów reklamowych na antenie Radia Katowice i Radia Piekary.

z uwagi na nieuzupełnienie w terminie braków), a w 698 przypadkach nie wypłacono rekompensat (z tego w 45 – z uwagi na śmierć wnioskodawcy i w 653 – z uwagi na upływ terminu na wykorzystanie dotacji).

Na podstawie przepisów ustawy z 2018 r., według stanu na 30 września 2019 r., do Spółki wpłynęło 9 492 wnioski o wypłatę rekompensaty (w tym 38 po terminie określonym w art. 5 ust. 1 w zw. z art. 16 ustawy z 2018 r., tj. po 23 kwietnia 2019 r.), z których w 89 przypadkach wnioski rozpatrzono pozytywnie (wnioski oczekujące na wypłatę), w 6 149 przypadkach wypłacono rekompensatę, a w 1 767 przypadkach wydano odmowę wypłaty rekompensaty (z tego w 1 729 – z uwagi na złożenie wniosku przez osobę nieuprawnioną i w 38 – z uwagi na nieterminowe złożenie wniosku).

(akta kontroli str. 402, 573)

W Spółce zastosowano zasadę, że rozpatrzeniu (na podstawie ustawy z 2017 r.) będą podlegać wnioski o wypłatę rekompensaty złożone do 18 listopada 2017 r., podczas gdy, termin na składanie tych wniosków określony w art. 5 ust. 1 w zw. z art. 15 ustawy z 2017 r., upłynął z dniem 14 listopada 2017 r., co opisano w dalszej części wystąpienia pokontrolnego, w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości* (pkt 1).

(akta kontroli str. 574, 581 – 584, 785)

3.2. W wyniku badania losowo²⁸ dobranej próby 183 rekompensat wypłaconych w latach 2017–2018 na podstawie ustawy z 2017 r. (0,1% liczby takich rekompensat) dla 137 emerytów, ośmiu rencistów oraz 37 wdów i jednej sieroty po emerytach/rencistach w łącznej kwocie 1.830,0 tys. zł, ustalono, że:

- w 180 przypadkach wnioski o wypłatę rekompensaty złożono w terminie określonym w art. 5 ust. 1 w zw. z art. 15 ustawy z 2017 r. (do 14 listopada 2017 r.), a w trzech przypadkach (1,6%) – od jednego do dwóch dni po tym terminie (do 16 listopada 2017 r.);
- wnioski o wypłatę rekompensaty sporządzono według wzoru (stanowiącego załącznik do *Procedur* na 2017 r. i zamieszczonego na stronie internetowej Spółki);
- w czterech przypadkach nie wezwano wnioskodawców, na podstawie art. 5 ust. 5 ustawy z 2017 r., do uzupełnienia braku we wnioskach o wypłatę rekompensaty, co jednak nie miało istotnego wpływu na kontrolowaną działalność, z uwagi na to, że brak dotyczył numeru telefonu kontaktowego, a nie danych potrzebnych do identyfikacji osoby uprawnionej lub do przekazania rekompensaty;
- w jednym przypadku nie wezwano wnioskodawcy, na podstawie art. 5 ust. 5 ustawy z 2017 r., do uzupełnienia braku w treści oświadczenia, o którym mowa w art. 5 ust. 3 pkt 2 ustawy z 2017 r., co opisano w dalszej części wystąpienia pokontrolnego w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości* (pkt 2a);
- w 25 przypadkach wezwano wnioskodawców do uzupełnienia informacji podanych we wnioskach o wypłatę rekompensaty lub dokumentów potwierdzających uprawnienie do rekompensaty, w tym w 23 (92,0%) przypadkach wezwań nie sporządzono w formie pisemnej, co opisano w dalszej części wystąpienia pokontrolnego w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości* (pkt 2b);

²⁸ Losowanie z rejestrów proste.

- do wniosków rencistów załączono dokumenty Zakładu Ubezpieczeń Społecznych²⁹ potwierdzające uprawnienie do rekompensaty (decyzje przyznające rentę z tytułu niezdolności do pracy, zaświadczenia o pobieraniu renty lub decyzje waloryzujące rentę);
- do wniosków wdów i sieroty załączono, jako dokumenty potwierdzające uprawnienie do rekompensaty, o których mowa w art. 5 ust. 3 pkt 1 ustawy z 2017 r., decyzje lub zaświadczenia z ZUS o przyznaniu renty rodzinnej po zmarłym emerycie/renciście z przedsiębiorstwa górniczego, przy czym w 20 przypadkach (54,1% wniosków wdów) decyzje ZUS wydano w latach 1984–2013. Prezes i Wiceprezes wyjaśnili, że aktualność danych wynikających z tych decyzji zostały potwierdzone w bazie CSS;
- z uwagi na to, że przepisy ustawy z 2017 r. nie zobowiązywały emerytów (odwrotnie niż w przypadku wdów i sierot) do załączenia do wniosku dokumentów potwierdzających uprawnienie do rekompensaty, w Spółce weryfikowano, w oparciu o dane w CSS czy i od kiedy wnioskodawca posiadał ustalone prawo do emerytury, nie posiadano jednakże informacji o ewentualnym zawieszeniu tego prawa;
- w 180 przypadkach wnioski o wypłatę rekompensaty złożyły osoby uprawnione, a w trzech przypadkach (1,6%) – osoby nieuprawnione (co opisano w dalszej części wystąpienia pokontrolnego, w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości* w pkt 2b), w świetle art. 2 pkt 1 ustawy z 2017 r.;
- rekompensaty wypłacono w 159 przypadkach do dnia 31 grudnia 2017 r. i w 24 przypadkach do 31 marca 2018 r., tj. w terminach określonych w § 5 ust. 1 umów o przekazanie dotacji odpowiednio z 11 grudnia 2017 r. i 9 stycznia 2018 r.;
- rekompensaty wypłacono w wysokości 10,0 tys. zł dla każdej osoby uprawnionej, zgodnie z art. 4 ust. 1 w zw. z art. 3 ust. 1 ustawy z 2017 r.;
- w 164 (89,6%) przypadkach rekompensaty wypłacono przelewem na rachunek bankowy, a w 19 (10,4%) przypadkach – przekazem pocztowym, tj. w formach przewidzianych w art. 4 ust. 2 ustawy z 2017 r.

(akta kontroli str. 933 – 1167, 1532 – 1534, 1755)

W wyniku badania losowo³⁰ dobranej próby 12 rekompensat wypłaconych w 2019 r. na podstawie ustawy z 2018 r. (0,3% liczby takich rekompensat wypłaconych na dzień 30 września 2019 r.) dla dwóch emerytów oraz dziewięciu wdów i jednej sieroty w łącznej kwocie 115,0 tys. zł, ustalono, że:

- siedem wniosków o wypłatę rekompensaty złożono na podstawie ustawy z 2018 r. (wszystkie w terminie określonym w art. 5 ust. 1 w zw. z art. 16 tej ustawy, tj. do 22 kwietnia 2019 r.), a pięć – na podstawie ustawy z 2017 r. (z tego trzy w terminie określonym w art. 5 ust. 1 w zw. z art. 15 tej ustawy, tj. do 14 listopada 2017 r. i dwa po tym terminie, w 2018 r.);
- wnioski o wypłatę rekompensaty sporządzono według stosownych wzorów (stanowiących odpowiednio załącznik do ustawy z 2018 r. oraz załącznik do *Procedur* na 2017 r.);

²⁹ Dalej: ZUS.

³⁰ Losowanie z rejestrów proste.

- w siedmiu wnioskach złożonych na podstawie ustawy z 2018 r. (złożonych przez wdowy i sierotę) podano dane określone w art. 5 ust. 2 ustawy z 2018 r., jak również załączono do nich, zgodnie z art. 5 ust. 3 ustawy z 2018 r., oświadczenie o treści określonej w art. 5 ust. 3 pkt 2 i ust. 4 ustawy z 2018 r. oraz dokumenty potwierdzające uprawnienie do rekompensaty (decyzje lub zaświadczenia z ZUS o przyznaniu renty rodzinnej po zmarłym pracowniku/emerycie z przedsiębiorstwa górniczego); wnioski te złożyły osoby uprawnione, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1 lit. a tiret trzecie ustawy z 2018 r.;
- z uwagi na to, że art. 13 ustawy z 2018 r. przewidywał rozpatrywanie wniosków złożonych na podstawie ustawy z 2017 r., w przypadku pozostałych pięciu wniosków objętych badaną próbą, w kwietniu 2019 r. wnioskodawcy zostali pisemnie poinformowani o wejściu w życie ustawy o świadczeniu rekompensacyjnym z 2018 r. oraz o konieczności przekazania aktualnych danych/dokumentów (decyzji ZUS, oświadczenia, numeru rachunku bankowego) z pouczeniem, że nieuzupełnienie danych lub niedołączenie dokumentów w terminie 14 dni od dnia doręczenia pisma spowoduje odmowę wypłaty rekompensaty. Wnioskodawcy zastosowali się do wezwania w trzech przypadkach, w tym jednemu wnioskodawcy wypłacono rekompensatę, pomimo że jego wniosek został już rozpatrzony odmownie na podstawie przepisów ustawy z 2017 r., a w jednym przypadku wnioskodawca nie uzupełnił dokumentów w terminie 14 dni od dnia doręczenia wezwania co opisano w dalszej części wystąpienia pokontrolnego w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości* (pkt 3);
- rekompensaty wypłacono w terminie określonym w § 5 ust. 1 umowy o przekazanie dotacji z 4 lipca 2019 r.;
- w 11 przypadkach rekompensaty wypłacono w wysokości 10,0 tys. zł dla każdej osoby uprawnionej, zgodnie z art. 4 ust. 1 w zw. z art. 3 ust. 1 ustawy z 2018 r., a w jednym przypadku – w kwocie 5,0 tys. zł, dla wdowy będącej jedną z dwóch osób posiadających ustalone prawo do renty rodzinnej po pracowniku;
- w 11 przypadkach rekompensaty wypłacono przelewem na rachunek bankowy, tj. w formie przewidzianej w art. 4 ust. 2 ustawy z 2018 r., a w jednym przypadku – w formie tzw. autowypłaty³¹.

(akta kontroli str. 1170 – 1233, 1756)

W wyniku badania 61 wypłat świadczenia dokonanych w latach 2017–2019 na podstawie ustawy z 2017 r. i ustawy z 2018 r. w łącznej kwocie 590,0 tys. zł, która została zwrócona na rachunek Spółki, a następnie (jako niewykorzystana w terminie) – przekazana na rachunek Ministerstwa Energii³², ustalono, że w 10 przypadkach (16,4%), wskutek błędów popełnianych przez pracowników Spółki, rekompensaty nie zostały wypłacone wnioskodawcom w grudniu 2017 r., co opisano w dalszej części wystąpienia pokontrolnego, w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości* (pkt 4).

(akta kontroli str. 293 – 419)

³¹ Usługa bankowa dla firm wykonujących dużą liczbę płatności na rzecz beneficjentów, którzy nie posiadają rachunku bankowego lub go nie udostępnili. Odbiór rekompensaty następował w oddziale/agencji banku na podstawie dokumentu tożsamości.

³² Zwroty: dotyczące dotacji na 2017 r., dokonane w okresie od 12 stycznia 2018 r. do 13 maja 2019 r. (49 wypłat na łączną kwotę 475,0 tys. zł); dotyczące dotacji na 2018 r., dokonane 20 kwietnia i 23 listopada 2018 r. (trzy wypłaty na łączną kwotę 25,0 tys. zł); dotyczące dotacji na 2019 r., dokonane w okresie od 9 lipca do 17 września 2019 r. (dziewięć wypłat na łączną kwotę 90,0 tys. zł).

3.3. W wyniku badania losowo³³ dobranej próby 23 wniosków o wypłatę rekompensaty złożonych na podstawie ustawy z 2017 r., co nie skutkowało wypłaceniem rekompensat w latach 2017–2018 (0,1% liczby takich wniosków), ustalono, że:

- W 16 przypadkach (69,6%) Spółka wydała pisemne odmowy wypłaty rekompensaty i wysłała je pocztą do wnioskodawców w I kwartale 2018 r., jednakże nie sporządziła kopii tych odmów, przy czym w jednym przypadku odmowa nie została podjęta w terminie przez wnioskodawcę i po powtórnym awizowaniu pocztą zwróciła ją do Spółki, co opisano w dalszej części wystąpienia pokontrolnego, w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości* (pkt 5a). Z sygnatur pism wprowadzonych do systemu CSS wynikało, że, zgodnie z art. 5 ust. 9 ustawy z 2017 r., odmowy te wydano osobom nieuprawnionym (emerytom, którzy uzyskali uprawnienia emerytalne po dniu, z upływem którego nastąpiła utrata prawa do bezpłatnego węgla, albo wdowom po pracownikach przedsiębiorstw górniczych lub po osobie, która nie była emerytem/rencistą górniczym). Odmowa, która nie została podjęta w terminie przez wnioskodawcę i po powtórnym awizowaniu pocztą zwróciła ją do Spółki, zawierała przyczyny odmowy i pouczenie o uprawnieniu określonym w art. 5 ust. 10 ustawy z 2017 r., do odwołania się, w terminie 14 dni od otrzymania odmowy, do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych;
- w siedmiu przypadkach (30,4%), pomimo że wnioski o wypłatę rekompensaty złożyły osoby uprawnione i uzupełniły wnioski do 30 marca 2018 r., Spółka nie wypłaciła im rekompensat na podstawie ustawy z 2017 r., lecz dopiero na podstawie ustawy z 2018 r. (w lipcu 2019 r.), co opisano w dalszej części wystąpienia pokontrolnego w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości* (pkt 5b).

(akta kontroli str. 1236 – 1242)

Na podstawie art. 5 ust. 9 ustawy z 2017 r., Spółka odmówiła wypłaty świadczenia rekompensacyjnego, jako osobom nieuprawnionym:

- wdowom z powodu ponownego zawarcia związku małżeńskiego (332 przypadków);
- wdowom i sierotom z powodu braku, na dzień wejścia w życie ustawy z 2017 r., ustalonego prawa do renty rodzinnej po zmarłym małżonku/rodzicu (240 przypadków),

tj. z powodu niespełnienia wymogów, które nie wynikały z przepisów ustawy z 2017 r., co opisano w dalszej części wystąpienia pokontrolnego w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości* (pkt 6 i 7).

(dowód: akta kontroli str. 774 – 781)

W wyniku badania losowo³⁴ dobranej próby 12 wniosków o wypłatę rekompensaty złożonych na podstawie ustawy z 2018 r., załatwionych odmownie w 2019 r. (1,7% liczby takich wniosków na dzień 30 września 2019 r.), ustalono, że:

- zgodnie z art. 5 ust. 7 pkt 1 i 2 ustawy z 2018 r., w dwóch przypadkach odmowa nastąpiła z uwagi na złożenie wniosku po terminie a w 10 przypadkach wnioskodawcami były osoby nieuprawnione, tj. niespełniające warunków określonych w art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy z 2018 r.;

³³ Losowanie z rejestrów proste.

³⁴ Losowanie z rejestrów proste.

- we wszystkich przypadkach wydano pisemne odmowy z podaniem ich przyczyn, zgodnie z art. 5 ust. 7 ustawy z 2018 r.;
- odmowy zawierały pouczenie o uprawnieniu, określonym w art. 5 ust. 9 ustawy z 2018 r., do odwołania się, w terminie 14 dni od otrzymania odmowy lub jej sprostowania, do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych.

(akta kontroli str. 1482, 1730 – 1731)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Pomimo że, zgodnie z art. 5 ust. 1 w zw. z art. 15 ustawy z 2017 r., wnioski o wypłatę rekompensaty winny być składane do 14 listopada 2017 r., w Spółce przyjęto zasadę, że rozpatrzeniu (na podstawie ustawy z 2017 r.) będą podlegać wnioski złożone do 18 listopada 2017 r. W rezultacie rozpatrzono 3 191 wniosków złożonych w okresie od 15 do 18 listopada 2017 r. (1,6% wniosków złożonych na podstawie ustawy z 2017 r.), w tym 3 008 – pozytywnie (1,8% liczby rekompensat zatwierdzonych do wypłaty w latach 2017–2018) i ze środków dotacji wypłacono świadczenie rekompensacyjne w łącznej kwocie 29 805,0 tys. zł.

Prezes i Wiceprezes Zarządu Spółki wyjaśnili, że wnioski te rozpatrzono zgodnie z wytycznymi przekazanymi przez Ministerstwo Energii oraz ARP S.A., jak również przedłożyli wydruk ze strony internetowej Ministerstwa Energii zawierający informację o możliwości składania wniosków o wypłatę rekompensaty do dnia 18 listopada 2017 r.

(dowód: akta kontroli str. 574, 581 – 584, 785)

W odniesieniu do powyższego NIK zwraca uwagę, że termin składania wniosków o wypłatę rekompensaty został określony w ustawie z 2017 r. i przypadał na 14 listopada 2017 r. (21 dni od dnia wejścia w życie tego aktu prawnego, tj. od 24 października 2017 r.), a jego zmiana mogła zostać dokonana jedynie w trybie nowelizacji ww. ustawy. Ponadto NIK zauważa, że na podstawie ustawy z 2017 r. nie wypłacono rekompensat 700 wnioskodawcom, którzy również złożyli wnioski po ustawowym terminie (po 18 listopada 2017 r.), co wskazuje na nierówne traktowanie wnioskodawców.

2. W wyniku badania losowo dobranej próby 183 rekompensat wypłaconych na podstawie ustawy z 2017 r. w łącznej kwocie 1.830,0 tys. zł, ustalono, że:

a. W jednym przypadku³⁵ (0,5%) wnioskodawca nie zaznaczył w treści oświadczenia czy złożył czy nie złożył do sądu pozwu z roszczeniem z tytułu prawa do bezpłatnego węgla, a Spółka nie wezwwała wnioskodawcy, na podstawie art. 5 ust. 5 ustawy z 2017 r., do uzupełnienia tego braku, wskutek czego wypłacając rekompensatę w kwocie 10,0 tys. zł nie posiadała informacji czy należy, zgodnie z art. 13 ust. 2 ustawy z 2017 r., poinformować sąd o wypłacie rekompensaty w celu umorzenia ewentualnego postępowania dotyczącego roszczeń z tytułu prawa do bezpłatnego węgla. Jak wyjaśnili Wiceprezesi Zarządu, w przypadku zgromadzenia dokumentów potwierdzających uprawnienie do rekompensaty nie wzywano do uzupełnienia treści oświadczenia, z uwagi na krótki czas realizacji zadania oraz dużą liczbę złożonych wniosków. NIK wskazuje, że do wezwania wnioskodawcy w tej sprawie zobowiązywał Spółkę art. 5 ust. 5 w zw. z ust. 3 pkt 2 ppkt 3 ustawy z 2017 r.

(dowód: akta kontroli str. 569 – 573, 934, 992, 1502, 1507)

³⁵ M.Ch. CSS 125328.

b. Spośród 25 (13,7%) przypadków, w których wezwano wnioskodawców do uzupełnienia informacji podanych we wnioskach o wypłatę rekompensaty lub przedłożenia dokumentów potwierdzających uprawnienie do rekompensaty, w 23 przypadkach (92,0% wezwań) nie udokumentowano tej czynności, co uniemożliwiało, w razie uzupełnienia informacji lub dokumentów po terminie siedmiu dni, załatwienie sprawy w sposób wskazany w art. 5 ust. 5 ustawy z 2017 r., tj. pozostawienie wniosku bez rozpoznania. Prezes oraz Wiceprezes Zarządu Spółki wyjaśnili, że w celu wyjaśnienia wątpliwości pojawiających się w trakcie weryfikacji wniosków o wypłatę rekompensaty kontaktowano się z wnioskodawcą telefonicznie (wnioski winny zawierać numer telefonu). Wyjaśnili ponadto, że nieterminowe uzupełnienie wniosku nie skutkowało żadną sankcją dla wnioskodawcy.

(akta kontroli str. 933 – 1167, 1503, 1509 – 1510)

NIK zauważa, że, zgodnie z art. 5 ust. 5 ustawy z 2017 r., w przypadku gdy wniosek o wypłatę rekompensaty nie zawiera wymaganych danych lub nie dołączono do niego wymaganych dokumentów albo wymaganego oświadczenia, przedsiębiorstwo wypłacające winno niezwłocznie wezwać wnioskodawcę do uzupełnienia wniosku lub dołączenia dokumentów albo oświadczenia w terminie siedmiu dni od dnia doręczenia wezwania z pouczeniem, że nieuzupełnienie danych lub niedołączenie dokumentów albo oświadczenia w tym terminie spowoduje pozostawienie wniosku bez rozpoznania. Pracownicy weryfikujący wnioski o wypłatę rekompensaty nie sporządzili jednak notatek z przeprowadzonych rozmów telefonicznych, jak również nie odnotowali kiedy je przeprowadzono. Zdaniem NIK, takie postępowanie mogło prowadzić do odmiennego traktowania osób uprawnionych w razie spełnienia przez nich wymogów formalnych po terminie. Nie wypłacano bowiem rekompensat jeżeli osoby uprawnione nieterminowo złożyły wnioski, np. wskutek późniejszego skompletowania dokumentów potwierdzających uprawnienie do świadczenia, dopuszczano natomiast możliwość wypłacenia rekompensaty, jeśli inne osoby uprawnione przedłożyły takie dokumenty po terminie na uzupełnienie braków.

3. W wyniku badania losowo dobranej próby 12 rekompensat, wypłaconych na podstawie ustawy z 2018 r. w łącznej kwocie 115,0 tys. zł, ustalono, że:

a. W jednym przypadku³⁶ (8,3%) wypłacono rekompensatę w kwocie 10,0 tys. zł, pomimo że wnioskodawca przedłożył aktualne oświadczenie i dokumenty potwierdzające uprawnienie do rekompensaty po terminie 14 dni od dnia doręczenia wezwania do uzupełnienia wniosku, co w myśl art. 5 ust. 7 pkt 2 ustawy z 2018 r. winno skutkować odmową wypłaty rekompensaty. Pracownik weryfikujący wniosek wyjaśnił, że decyzję o jego zatwierdzeniu podjął obawiając się przegranej sprawy sądowej i kosztów z tego tytułu (w razie odwołania od odmowy), gdyż wnioskodawca był osobą uprawnioną do rekompensaty. Prezes i Wiceprezes Zarządu Spółki wyjaśnili: *„działanie takie odbywało się za wiedzą i akceptacją Ministerstwa Energii i Agencji Restrukturyzacji Przemysłu, a podyktowane było ogromną ilością złożonych wniosków i krótkim czasem na weryfikację uprawnień wnioskodawców. Wielokrotnie podkreślano bowiem, że jeżeli wnioskodawcy faktycznie byli uprawnieni do otrzymania rekompensaty, a ich wnioski nie zawierały wszystkich informacji lub dokumentów, to należało dążyć do ich uzupełnienia, aby*

³⁶ Z.N. CSS 330945.

nie wywoływać niepokojów społecznych odmowami wypłat z przyczyn formalnych, a przede wszystkim ograniczyć ilość i koszty postępowań sądowych wywołanych odmową wypłaty rekompensaty i odwołaniem wnioskodawcy". NIK zauważa, że takie postępowanie było niezgodne z przepisami ustawy z 2018 r. Ponadto, liczba wniosków do rozpatrzenia w 2019 r. na podstawie ustawy z 2018 r. stanowiła zaledwie 5,2% liczby wniosków, które wpłynęły na podstawie ustawy z 2017 r., a czas na ich weryfikację³⁷ w 2019 r. był blisko dwuipółkrotnie dłuższy w porównaniu z czasem na weryfikację w latach 2017–2018.

(dowód: akta kontroli str. 1170 – 1233, 1511 – 1515, 1541 – 1543)

b. W jednym przypadku³⁸ (8,3%) wypłacono rekompensatę w kwocie 10,0 tys. zł, pomimo że wniosek o wypłatę rekompensaty złożony w listopadzie 2017 r. został już rozpatrzony odmownie na podstawie przepisów ustawy z 2017 r., czym naruszono art. 3 ust. 1 w zw. z art. 2 ust. 1 pkt 1 lit. c i art. 13 ust. 1 ustawy z 2018 r. Pracownik weryfikujący wniosek wyjaśnił, że *„...fakt zatwierdzonego wniosku po wcześniejszej odmowie umknął w natłoku spraw związanych z wejściem w życie nowej ustawy, dlatego Pani (...) nie została poproszona o złożenie ponownego wniosku*". Prezes i Wiceprezes Zarządu Spółki wyjaśnili, że odmowa była wynikiem nieprawidłowej weryfikacji wniosku w związku z otrzymaniem błędnej informacji o zatrudnieniu z archiwum KHW S.A. NIK wskazuje, że w takim przypadku, na podstawie art. 5 ust. 10 ustawy z 2017 r., wnioskodawcy przysługiwało odwołanie do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych w terminie 14 dni od dnia otrzymania odmowy.

(dowód: akta kontroli str. 1170, 1528 – 1529)

4. W wyniku badania 61 wypłat świadczenia w łącznej kwocie 590,0 tys. zł, która została zwrócona na rachunek Spółki, a następnie (jako niewykorzystana w terminie) – przekazana na rachunek Ministerstwa Energii, ustalono, że:

a. W sześciu przypadkach (9,8%) na łączną kwotę 60,0 tys. zł, w dniu 19 grudnia 2017 r. świadczenie wypłacono wnioskodawcom, którzy już wcześniej otrzymali rekompensaty, czym naruszono art. 4 ust. 1 ustawy z 2017 r. Było to spowodowane wprowadzeniem, przez pracowników Spółki weryfikujących wnioski o wypłatę rekompensaty, błędnych numerów rachunków bankowych do systemu CSS, z którego pobierano dane do systemu bazy danych elektronicznej. Wskutek powyższego sześć właściwych osób nie otrzymało wówczas rekompensat (otrzymały je dopiero w dniach od 19 lutego do 29 marca 2018 r. ze środków dotacji przyznanej na 2018 r., natomiast osoby, które ponownie otrzymały rekompensatę, po wezwaniu Spółki, zwróciły ją). Osoby weryfikujące wnioski o wypłatę rekompensaty wyjaśniły, że wprowadzenie błędnych numerów rachunków bankowych wynikało z bardzo dużej liczby wniosków do zweryfikowania w krótkim okresie przewidzianym na realizację zadania.

(dowód: akta kontroli str. 293 – 419, 804 – 848)

b. W czterech przypadkach (6,6%) na łączną kwotę 40,0 tys. zł, wypłata rekompensat w formie przekazu pocztowego z 21 grudnia 2017 r. nie została zrealizowana z powodu wskazania niewłaściwego adresu zamieszkania wnioskodawcy. Było to spowodowane wprowadzeniem, przez pracowników Spółki

³⁷ Liczony od terminu składania wniosków o wypłatę rekompensaty do terminu wykorzystania dotacji na ten cel przyznanej odpowiednio w 2018 r. i 2019 r.

³⁸ J.J. CSS 317363.

weryfikujących wnioski o wypłatę rekompensaty, błędnych adresów do systemu CSS, z którego pobierano dane do realizacji przekazów pocztowych. Wskutek powyższego cztery osoby nie otrzymały wówczas rekompensat (trzy otrzymały je dopiero w dniach od 24 stycznia do 29 marca 2018 r. ze środków dotacji przyznanej na 2018 r., a jedna nie odebrała pisma przesłanego przez Spółkę w tej sprawie). Osoby weryfikujące wnioski o wypłatę rekompensaty wyjaśniły, że wprowadzenie błędnych adresów wynikało z bardzo dużej liczby wniosków do zweryfikowania w krótkim okresie przewidzianym na realizację zadania.

(dowód: akta kontroli str. 405 – 419, 894 – 918)

5. W wyniku badania losowo dobranej próby 23 wniosków o wypłatę rekompensaty, których złożenie nie skutkowało wypłaceniem rekompensat w latach 2017–2018, ustalono, że:

a. W 15 przypadkach (65,2%) Spółka nie przechowywała kopii wydanych odmów wypłaty rekompensaty, czym naruszyła postanowienie § 8 umowy o przekazanie dotacji z 9 stycznia 2018 r., w którym zobowiązała się do przechowywania przez okres pięciu lat od dnia wygaśnięcia lub rozwiązania tej umowy pełnej dokumentacji będącej podstawą otrzymania i rozliczenia dotacji. Brak kopii wydanych odmów uniemożliwiał również realizację obowiązku Spółki określonego w § 10 pkt 2 ww. umowy, tj. udostępniania na żądanie Ministra Energii lub ARP S.A. wszelkich dokumentów dotyczących realizacji zadania (w razie wystąpienia z takim żądaniem). Prezes i Wiceprezes Zarządu Spółki wyjaśnili, że na decyzję o niesporządzaniu kopii wysyłanych pism odmownych miała wpływ ich bardzo duża liczba. Z wyjaśnień byłego pracownika Spółki, pełniącego funkcję Zastępcy Przewodniczącego zespołu roboczego ds. opracowania i wdrożenia organizacji procesu wypłaty świadczenia rekompensacyjnego z tytułu utraty prawa do bezpłatnego węgla, wynikało, że Spółka posiadała dostęp do treści pism odmownych, gdyż były one przechowywane w formie elektronicznej.

(akta kontroli str. 1488 – 1498, 1539 – 1540)

NIK zauważyła, że na dysku przechowywano nieopatrzony podpisem szablon odmów w formie edytowalnej, które mogły ulegać modyfikacji. Nie stanowiły one zatem kopii, ani odwzorowania cyfrowego wydanego dokumentu.

(akta kontroli str. 1539 – 1540)

b. W siedmiu przypadkach (30,4%) Spółka nie wypłaciła rekompensat na podstawie ustawy z 2017 r., pomimo że osoby uprawnione uzupełniły wymagane dokumenty do 30 marca 2018 r. (rekompensaty wypłacono dopiero w lipcu 2019 r. na podstawie ustawy z 2018 r.). Jak wyjaśnili Wiceprezesi Zarządu, po przedłożeniu dokumentów przez wnioskodawców zaistniała konieczność dodatkowego potwierdzenia uprawnień w archiwach zlikwidowanych przedsiębiorstw górniczych, co nastąpiło po upływie terminu na wykorzystanie dotacji (31 marca 2018 r.). Zdaniem NIK, wezwanie wnioskodawców do uzupełnienia wymaganych dokumentów dopiero w marcu 2018 r. powodowało ryzyko nieotrzymania tych dokumentów w czasie umożliwiającym ich zweryfikowanie przed 31 marca 2018 r.

(akta kontroli str. 1487 – 1488, 1496 – 1499)

6. W 332 przypadkach (1,5% odmów wydanych na podstawie art. 5 ust. 9 ustawy z 2017 r.), Spółka odmawiając wdowom wypłaty świadczenia rekompensacyjnego podawała, że były one nieuprawnione do rekompensaty z uwagi na ponowne zawarcie związku małżeńskiego, w sytuacji gdy z przepisów tej ustawy nie wynikało, że takie zdarzenie skutkuje brakiem lub utratą tego uprawnienia. W wydanych odmowach Spółka nie podała czy wdowa posiadała ustalone prawo do renty rodzinnej w dniu,

z upływem którego nastąpiła utrata prawa do bezpłatnego węgla, tj. nie odniosła się do spełnienia wymogów wynikających z art. 2 pkt 1 ustawy z 2017 r.

Prezes i Wiceprezes Zarządu Spółki wyjaśnili m.in.: „Spółka odmawiała wypłaty rekompensat dla wnioskodawczyń – wdów, które ponownie wyszły za mąż stojąc na stanowisku, że wdowa z chwilą zawarcia nowego związku małżeńskiego zmienia stan cywilny z wdowy na zamężną, a zatem traci status wdowy i nie może być uznana za osobę uprawnioną...”

(dowód: akta kontroli str. 581 – 583, 774 – 777)

NIK zauważyła, że wdowa (wdowiec), która ponownie zawarła związek małżeński pozostaje nadal wdową po zmarłym małżonku, a zatem nie może zostać z powodu powyższej okoliczności wyłączona z grona osób uprawnionych do rekompensaty, o których mowa w art. 2 pkt 1 lit. b ustawy z 2017 r. Ponadto, należy zauważyć, że również przepisy ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych³⁹ nie przewidują wygaśnięcia prawa wdowy do renty rodzinnej po zmarłym małżonku, jeśli ponownie wyjdzie ona za mąż.

7. W 240 przypadkach (1,1% odmów wydanych na podstawie art. 5 ust. 9 ustawy z 2017 r.), Spółka odmawiając wdowom (15) i sierotom (225) wypłaty świadczenia rekompensacyjnego podała, że były one nieuprawnione do rekompensaty z uwagi na brak ustalonego prawa do renty rodzinnej po zmarłym małżonku/rodzicu według stanu na dzień wejścia w życie ustawy z 2017 r. (24 października 2017 r.), w sytuacji gdy z przepisów ustawy z 2017 r. nie wynikało, że nieposiadanie tego prawa w ww. dniu skutkuje brakiem lub utratą uprawnienia do rekompensaty.

Prezes i Wiceprezes Zarządu Spółki wyjaśnili, że jeżeli w ustawie z 2017 r. nie wskazano dnia, na który należało ustalać posiadanie uprawnień, to zgodnie z podstawową zasadą wykładni i stosowania przepisów prawa, istnienie tych uprawnień należało badać na dzień składania wniosku o wypłatę rekompensaty.

(dowód: akta kontroli str. 581 – 583, 774 – 775, 778 – 781)

Najwyższa Izba Kontroli wskazuje, że z art. 2 pkt 1 ustawy z 2017 r. wynikało, iż wdowa/sierota winna posiadać ustalone prawo do renty rodzinnej po zmarłym małżonku/rodzicu na dzień, z upływem którego nastąpiła utrata prawa do bezpłatnego węgla (tj. 31 grudnia 2014 r. w przypadku KHW S.A. i KW S.A. oraz 31 grudnia 2011 r. w przypadku KWK KJ Sp. z o.o.).

(dowód: akta kontroli str. 1591 – 1640, 1645 – 1731)

OCENA CZĄSTKOWA

W większości przypadków objęte badaniem rekompensaty zostały wypłacone osobom uprawnionym, w odpowiedniej formie i prawidłowej wysokości. Wystąpiły jednak przypadki wypłacenia rekompensat osobom nieuprawnionym (1,6% badanej próby rekompensat wypłaconych na podstawie ustawy z 2017 r.) albo pomimo braku wezwania wnioskodawcy do dokonania uzupełnienia w treści wymaganego oświadczenia (0,5% tej próby) lub w sytuacji uzupełnienia przez wnioskodawców braków formalnych po terminie (25,0% badanej próby rekompensat wypłaconych na podstawie ustawy z 2018 r.). W 12,6% przypadków (w badanej próbie rekompensat wypłaconych na podstawie ustawy z 2017 r.) stwierdzono, że nie udokumentowano wezwań do uzupełnienia braków. W 16,4% badanych zwrotów rekompensat na rachunek Spółki, wskutek błędów popełnionych przez osoby weryfikujące wnioski o wypłatę, wnioskodawcy otrzymali rekompensaty z opóźnieniem. Ponadto, na podstawie ustawy z 2017 r. rozpatrzono 1,6% wszystkich wniosków o wypłatę rekompensaty, pomimo że nie zostały złożone w terminie ustawowym.

³⁹ Dz.U. z 2018 poz. 1270.

W wyniku badania wniosków o wypłatę rekompensaty, których złożenie nie skutkowało wypłaceniem rekompensat na podstawie ustawy z 2017 r., ustalono, że odmowy wydano osobom nieuprawnionym, dochowując formy pisemnej, z podaniem przyczyn odmowy i informacji o prawie do odwołania się do sądu. W 65,2% przypadków nie przechowywano jednak kopii wydanych odmów, do czego Spółka była zobowiązana na podstawie umowy o przekazanie dotacji z 9 stycznia 2018 r., a w 30,4% przypadków, pomimo że osoby uprawnione uzupełniły wymagane dokumenty, rekompensat nie wypłacono do 31 marca 2018 r., lecz dopiero w lipcu 2019 r., na podstawie ustawy z 2018 r. Ponadto, w przypadku 2,6% wszystkich odmów wydanych na podstawie ustawy z 2017 r., Spółka powołała się na niespełnienie wymogów, które nie wynikały z przepisów tej ustawy.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujący wniosek:

Wnioski

Podjęcie działań w celu zwrócenia Ministrowi Energii kwoty 30,0 tys. zł – wraz z odsetkami – stanowiącej środki dotacji wykorzystane niezgodnie z przeznaczeniem określonym § 3 ust. 1 umów o przekazanie dotacji, którym była wypłata rekompensat osobom uprawnionym w rozumieniu przepisów ustaw z 2017 r. i z 2018 r., w sposób zgodny z przepisami tych ustaw regulującymi procedurę ich przyznania.

NIK nie formułuje wniosku pokontrolnego w związku z nieprawidłowością polegającą na rozpatrzeniu, na podstawie ustawy z 2017 r., nieterminowo złożonych wniosków o wypłatę rekompensaty (pkt 1 sekcja *Stwierdzone nieprawidłowości* obszar 3), gdyż, zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z 2018 r., wnioski te, w sytuacji braku wypłat świadczenia, podlegałyby rozpatrzeniu na podstawie przepisów ustawy z 2018 r.

Z uwagi na zmianę uwarunkowań organizacyjnych i prawnych, NIK nie formułuje uwag ani wniosków w zakresie pozostałych nieprawidłowości (pkt 2b i pkt 4-7 sekcja *Stwierdzone nieprawidłowości* obszar 3).

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 29 listopada 2019 r.

Kontroler
Witold Wilk
Gł. specjalista kontroli państwowej

/-/

Zmian w wystąpieniu pokontrolnym
dokonał:

Piotr Miklis
Dyrektor Delegatury NIK
w Katowicach